

BOLETIN DE LA MARE DE DEU DEL MONT

(Número homenaje a Mn. Cinto Verdaguer)

Época segunda - Febrero 1953 - Núm. 2

¡LOADO SEA EL SEÑOR Y SU SANTA MADRE!

El «Mont», en cuya cúspide tiene la Madre de Dios un antiguo y célebre Santuario, se estremeció de gozo, al revivir la memoria de su insigne cantor, Mn. Cinto, en la fiesta del cincuentenario de su muerte, el día 21 de septiembre.

Para nosotros, el gran sacerdote-poeta, Mn. Cinto Verdaguer, es el altísimo cantor del «Mont», de su Santuario y de su Monasterio de San Lorenzo.

Nos sentimos deudores. Quisimos que nuestra fiesta fuera, ante todo, un acto de agradecimiento.

Muchos de los que admiran a Mn. Cinto le conocen sólo por algunas de sus composiciones, pocos saben cuánto ha dicho del «Mont» y de su Santuario que califica como el más bello entre los muchos que conoció.

Nuestro homenaje de reconocimiento va a darnos oportunidad para hacer llegar el eco de su admiración por el Santuario a todos; a los que ya lo conocen y a los que aún no lo han visitado.

En el «Mont» vibró el espíritu sacerdotal de Mn. Cinto; junto a la Madre que tan maravillosamente ha cantado, declara «plantar su tienda por días», quiere permanecer en aquella altura, y «siente no haberla conocido antes». Es esta misma nostalgia la que prende en cuantos visitan el Santuario de dilatados horizontes para la vista, y más dilatados aún para el alma que allí se siente repleta de paz y bienestar espiritual.

El Santuario, en la cúspide del «Mont», nació al calor de la devoción que los monjes de San Lorenzo sentían por la Madre de Dios. Buscaron, y dieron por trono, a la bella imagen que primeramente veneraron en su cenobio, no ya

un bello paraje en el «Mont», sino todo el «Mont» por pedestal. Desde aquella cumbre, reina sobre su pueblo, ese pueblo que postrado a sus plantas, desde el Pirineo hasta el mar, la contempla y venera.

Si aún no conocéis ese «Mont» de la Virgen Madre de Dios, lo que de él dice Mn. Cinto os hará entrar en el deseo de conocerlo; y una vez conocido, con el sacerdote-poeta lamentaréis también vosotros haber tenido esa suerte tan tarde.

Adosado cuidadosamente a la montaña que lo protege de la helada «tramontana», campea el monasterio de San Lorenzo de cuya «antiquísima Basílica» Carlos el Calvo hizo donación, en el siglo ix, a los monjes benedictinos. Mn. Cinto lloró la desolación de esas venerables ruinas, clamando piedad para ellas. Esperamos que el eco de su clamor llegue hasta donde el insigne vate sea conocido, y, según lo mucho que es amado, vivifiquemos las desoladas piedras por las que él lloró.

El «Boletín de la Mare de Déu del Mont» quiere perpetuar el homenaje del 21 de septiembre, dando a la estampa lo que allí se dijo, y, así, aunque vuelen las palabras, permanecerá lo escrito.

Invitamos a todos, y creemos sería una manera muy digna de perpetuar la memoria de Mn. Cinto, a reconstruir el monasterio de San Lorenzo y magnificar el Santuario del «Mont» al que no poco le falta para estar al alto nivel que por tantos motivos le corresponde.

Brindamos la idea a los devotos de Nuestra Señora del Mont y a los admiradores de Mn. Cinto Verdaguer.

Junto al Monasterio de San Lorenzo

El día 22 de septiembre se celebró en el Mont el quincuagésimo aniversario de la muerte de Mn. Cinto Verdaguer, sacerdote-poeta, insigne cantor del Santuario y admirador del Mont.

Plácenos, nuevamente, repetir y hacer público nuestro agradecimiento a todos cuantos tomaron parte en dicho homenaje, a los Centros Excursionistas que estuvieron representados, a los que no pudiendo concurrir hicieron constar su adhesión, al Rdo. Antonio Batlle Pbro. que celebró la Santa Misa y muy particularmente a los señores oradores. La «Mare de Déu del Mont» se lo pague.

Los discursos según fueron pronunciados

REV. P. JAUME DE SARRIA

Congregavit nos in unum Christi amor... en el Santuari de Maria tan bellament lloat per Mn. Cinto.

No escauria al lloc, ni a les circumstàncies, ni a mi de fer filosofies. Hem pujat per fondre'ns en un mateix esperit, per enaltir aquell que tan alt ha posat el nostre nom...

El lloc, l'ambient, la meua professió caputxina, l'homenatjat, tot, tot respira pobresa i austeritat. Austeritat i pobresa franciscana que té esperit per a donar i enriquir a tot el món. Des de l'austera pobresa d'aquestes roques despullades, ¿quina visió tan meravellosa!

Pel fer dels homes, Déu, amb la seva Providència arriba on es proposa! Fa tres anys l'Exm. i Rdm. Sr. Bisbe de la Diòcesi Gironina posava aquest Santuari de la Mare de Déu del Mont sota la custòdia dels Caputxins de Catalunya per tal que el féssim conèixer i créixer. ¿I deixariem passar aquesta meravellosa oportunitat que ens en dóna el cinquantè aniversari de la mort de Mossén Cinto? El Santuari i els Caputxins hi estem vinculats, emparentats amb Mossén Cinto.

Els Caputxins: Mn. Cinto visqué com a Terciari, i volgué morir amortallat amb l'hàbit caputxí. A part d'altres lligams i altres aspectes que seria llarg d'apuntar, deixà no menys d'una cinquantena de poesies de motiu franciscà. No fou perquè sí que escriví: «Qui per fra que per germà tot el món és franciscà», tota la seva vida i la seva obra en tenen el regust. Ho contempla tot i ho veu amb mirada ingènua, senzilla, transparent, clara, diàfana, d'infant... I amb aquest esperit tan nostre il·luminà la seva obra de l'un cap a l'altre.

En ell desdiria la tortura d'un conceptualisme atapeït, igualment que la buidor d'una forma sense contingut.

Cristià i franciscà, conceptes universals, no deixa de tenir sempre el regust del pa de la terra; ni ben traduït no perd aquest sabor.

El Santuari: Al redós d'aquest Santuari, sota el mantell de la Verge que el presideix, des d'aquest mirador meravellós, «no sé cap Santuari de més vista», Mn. Cinto s'hi ha trobat a pler; escolteu les seves paraules: «*Dels molts Santuaris de Catalunya, i de fora d'ella, que he visitat, mai cap no se m'havia aparegut tan bell com ara mateix el de la Mare de Déu del Mont... Aquí em trobo bé i planto la tenda per dies... El Canigó que domina tota aquesta terra per la banda del Nord, como si no estigués content del seu vassallatge, ha estat tota aquesta tarda mirant-se-la de reüll per entre els plecs de la atapeïda boirada, i roncant i botzinant cada vegada més fort... Veig el Canigó cara a cara i faig amb ell algunes enraonades.*»

Des d'aquí Mn. Cinto donà els últims retocs al seu poema del Canigó; amb ell incorporà el Canigó a la nostra terra; ell l'ha fet més nostre que la història i la geografia! Després, vist des del Mont, ens dirà del Canigó:

*Aquí el Pireneu altivol abaixa el cap,
com monstre que s'abeura dintre la mar.*

Però des d'aquesta perspectiva troba el Canigó més encisador, més majestuós, més ferm, més gran, més símbol...

Des d'aquest lloc i a la perspectiva dels cinquanta anys de la seva mort, nosaltres també veiem Mn. Cinto més encisador en la seva senzillesa i bonhomia; més majestuós en la grandesa i ressò del seu cant; més ferm, perquè arrelat en la fe i amor del que és incommovible; més gran, perquè és realment un valor que el temps fa créixer; més símbol, perquè encarna tan bé el que ha d'ésser el nostre esperit: cristià, equilibrat, seny de raça. Mn. Cinto ha estat, és, i serà punt de referència per als que no vulguin naufragar.

Aquí, al Mont, lluny del món, contemplat el món des de les regions de l'esperit, s'hi trobà com Sant Francesc a la terra. Ell es trobà ací, vivint en aquest esperit que és franciscà, perquè és l'Evangeli fet poesia, i la seva poesia feta Evangeli. «...i resto a obsequiar la Verge en aquest turó, que sento haver

trigat tant a conèixer. Fa molts anys que no havia passat dies tan tranquils i solitaris i dolços; verament jo no he nascut per viure a les ciutats i tinc un ver sentiment d'haver-hi de tornar». El nostre poble serà gran mentre el verb de Mn. Cinto sigui la seva expressió: cristià, franciscà, verdaguerià.

Ara, avui, una consigna: treballar per a facilitar al nostre poble, que tan necessita aquests aires, l'accés a aquest meravellós mirador que és sedant i aliment de l'esperit: aquí dalt, a la casa de la Mare, on tot és esperit, llum, amor, ha d'ésser la casa de tots.

En aquest esperit comú: franciscà i verdaguerià en què ens hem trobat, hem de perseverar. Cal que l'obra que els caputxins tenim encomanada sigui també des d'ara la vostra obra, la obra de tots. Si tots hi cooperem, aviat serà realitat el que semblava, ara fa tres anys, un somni de febrós.

Sr. JOSEP MUNTEIS

De vegades hem pensat si Verdaguer, sense aquest amor pregón a la terra que el distingí tothora, hauria assolit aquesta tan alta, tan intensa, tan magnífica volada dels seus versos. L'home anava segur. Caminava pel camí fressat per un gran afecte, i s'il·luminava en la nit dels seus somnis, amb la flama d'una il·lusió immarcescible. Coneixia els topants. El tarannà de la terra. L'hora de la sement. L'instant del brotonar. El precís moment del fruit. Coneixia l'eina i l'ofici. Sabia la dreuera. El neguitejava l'abim, l'aconsolava el cim. Tan bella coneixença en tenia que res li era perdedor, sinó més aviat, cosa indefugible, encastada en la seva naturalesa. Per això l'embranchida inicial dels seus somnis, principalment en els seus poemes, els recolza al terror on s'atapaix la història i la llegenda, de la mateixa manera que la seva fantasia, ala prou llarga i poderosa, necessitava en l'inici del vol, l'amplitud d'un massís, la grandiositat d'una contrada, l'incertitud d'una llunyania.

Quan Maragall, referint-se al pagès-poeta que hi ha en Vergaguer, deia: «*Com bon pagès, lo que més impressió li fa és veure molta terra d'un plegat; aquest gran excitant que és el que cal a una ànima pagesa, és el que torna a Mossèn Jacint més expressiu i fa sortir el poeta*», senyalava la natural inclinació de Verdaguer i per tant la necessitat que tenia de conèixer dintre la muda expressió, palpitant i tremolosa de la terra. Així el duia lluny. Col·lector de llegendes, de cançons, d'expressions, de paraules. No és estrany doncs, que bona part de la seva producció traeixi aquesta inclinació. És una conseqüència natural en la funció anímica del poeta. És el camp adient a la seva sensibilitat, que conreua, transforma, exalta creant-hi la lluminosa imatgeria de l'arbre frondós dels seus versos, orejats per la llegenda i el mite. Heus ací com si l'home no anava errat, menys hi podia anar el poeta.

Potser degut a tot això que acabem de dir, ens ha semblat el seu poema Canigó la seva obra més representativa, i, tal vegada, la seva obra capdal. No escau tan bé la mitologia d'altres llocs, a la seva veu tan cenyida de realitats i tan molla d'humanisme. És per aquest motiu que vulgues o no, aquest joc de predomini terral excel·leix, i teòricament, el situa. Considerariem producte de terra baixa, de finor espiritual, de vida interior, de convivència íntima entre idea i ànima, els seus poemes més importants inclosos en *Idil·lis i cants místics* i encara en els de *Roser de tot l'any*. Producte, en canvi, apassionat, llegendari, arrencat a l'entranya viva del país, amb tota la gama de l'orografia accidentada

que el caracteritza, acompanyada de la lluita de l'amor i de la mort, seria aquest Canigó.

Es possible que Verdaguer escrigués, iniciés, o li florís almenys l'idea d'aquest poema, en aquest santuari de la Mare de Déu del Mont. El seu ressó, des d'ací, és més penetrant que enlloc més. Des d'ací pot sentir-se el pes feixuc de l'humana passió del poeta. Potser cap punt de partida, si aixó és cert, no podia donar-li més espai, més ample camí, una coneixença més abassegadora, pel seu vol d'àguila, ni un tornaveu més potent de les llegendes, que aquest cim benèit. Es possible. Per altra banda bona part de la geografia on alena la temàtica d'aquest poema, des d'ací s'ovira i des d'ací pot congriar-se al seu damunt el somni com un núvol immens.

Recordant novament la dita de Maragall veiem con el poeta era corprés d'aquesta inquietant visió, d'aquest enorme encís de la muntanya. Així s'obria pas en la seva sensibilitat l'afany creador, l'insaciabile desig de governar la bellesa extàtica donant-li vida i humanitzant-la. El secret de Verdaguer és aquest, deixar-se endur per la força atractiva de la terra. I aixó ho compremem de seguida ara referint-nos exclusivament al poema, els qui més o menys coneixem la muntanya del Canigó i hem sorprés l'inabastable meravella dels seus indrets. Davant del país és quan ens sembla que el somni del poeta és torna realitat, i és com si no hagués fet altre cosa que obrir-nos els ulls. L'altre món, el fantàstic, és desperta dócil, intacte a la seva veu.

Des d'un punt de vista intel·lectual la filiació del poema Canigó és ben determinada. El sistema té molts precedents, tants que els exclouriem tots, per quedar-nos dintre l'òrbita de Calendau de Mistral, deixant a Verdaguer ben sol i ben nostre. Perquè els dotze cants del poema no s'abranden en va. Son com una veu potent llençada sobre els arbres despullats d'una época desproveïda encara de mitjans d'expressió adequats. Seguint aquesta línia situariem en el cant IV un dels més extensos (una mica frenada la volada lírica per la descripció magistral), el nervi o millor, el fons substancial del poema. Es damunt d'aquest escenari immens on mou l'acció i on agermana el lirisme i la llegenda, en ales de la seva fantasia. L'home coneixia el país tan a fons que sabia l'espantall del Ciclop que havia produït la falla geològica, i l'alfanx mitològic que havia talat els abets mil·lenaris. I parava esment a les veus de l'aigua, al silenci de les fondalades, i a la insaciabile llunyania, on arribava aviat, d'un sol cop d'ala tensa, a bastir-hi el motiu del seu vol. ¡Quin ressó de lluita primitiva! ¡Quina expressió més humana i per tant més universal, en el joc de l'amor i de la mort! ¡Allà on el poeta dóna realitat tangible a les figures principals (gent de coltell, avesada a la lluita) hi fa viure la màgica corporeïtat de les fades i les gojes quan les hores de l'Encís, del Nuvitge, del Descantament, es van succeïnt com els motius d'una gran sinfonia. Totes les cordes del seu estre vibren amatents. Heus ací el fons elegíac de la veu de la fada de Lanós, la trémola emoció de la de Mirmanda, les veus de les fades de Banyoles, de Roses, de Ribes, de Fontargent de Galamús, i el dolç defalliment de Flordeneu. El clar i obscur del poema es manté a través d'un lirisme de bona llei. I quan tota aquesta visió de somni, de palaus de cristall, de marbres irisats, de lluminoses contrades s'esvaeix us atura la relació greu de la Fossa del Gegant, la d'Oliva el comte monjo, la de Guisla.

Aleshores és quan la visió del poeta es va cloent. Verdaguer ofega el cicle fabulós i aixeca en l'aire la realitat eterna de la Creu senyorejant aquelles terres encisades. Es un retorn natural vers la profunditat de la seva fé, una convergència de totes les línies fantasioses vers l'eix preponderant, únic, de la Redempció. En aquest dolç alliberament acaba el poema, fermant Verdaguer, de-

finitivament, les regnes del marvellós espectacle. Tot el seu franciscanisme, tota la seva amorosa exaltació, reposa i s'enmarca en la bella elegia que serveix de colofó al poema: *Els dos campanars*.

No dirieu mai, l'enorme impressió, el calfred que sentirem una vegada, quan un company d'excursió, des de dalt del Canigó, a les envistes de Sant Martí i de Cuxá recità amb una dicció impecable aquesta elegia. Fou una nova revelació de la qualitat gairebé tàctil, de la consistència indestruïble de l'obra verdagueriana. Verdaguer és com una tija lluminosa, ben arrelada a terra i a frec a frec dels estels.

Davant de tot això quin valor pot tenir la dissort que temporalment ombreja la seva vida? Ara, davant de tot aquest món que feu vibrar tan profundament les seves cordes més íntimes, davant d'aquesta terra que promogué la volada épica i la florida lírica del poeta, ens adonem de la importància de la seva obra, del seu valor permanent, per damunt de teories passatgeres, tan ferm com aquest penyal de la Mare de Déu del Mont, des d'on mossèn Cinto Verdaguer feu volar l'estel de la seva fantasia.

Sr. JOSEP MIRACLE

Devots de la Mare de Déu del Mont, i devots de Mossèn Cinto, ja que una i altra devoció ens ha congregat en aquesta muntanya:

En el constant peregrinar que a honor de Mossèn Cinto m'ha pertocat en aquest any del cinquantenari de la seva mort, hi ha uns indrets en els quals m'he sentit més fortament impressionat pel record i per la presència del gran poeta. Folgueroles, per exemple, el seu poble natal, on ara fa un mes, gairebé dia per dia, cinc mil persones en un poble de mil habitants—hi proclamàvem la veneració a l'home, al sacerdot i al poeta; Vil·la Joana, a Vallvidrera, per altre exemple, reclosos dins les mateixes parets de la cambra mortuòria, al costat del mateix llit on va lliurar l'ànima a Déu, frec a frec de les mateixes robes i dels mateixos utensilis testimonis dels darrers sospirs del poeta; i per altre exemple, Nostra Dona del Mont, una de les grans afeccions de Verdaguer, monumental testimoni d'aquells dies en què s'inspirava i què esborranyava estrofes per al seu gran poema «Canigó».

I posat aquí, vora aquestes ruïnes del monestir de Sous que ell planyia no veure redreçar, i no massa lluny del santuari que l'enamorava i que l'estatjava, em sembla adient recordar aquells moments de la primera aparició pública de Verdaguer al món de la poesia i sobretot els primers delits que en aquella hora sentia el poeta.

Aquell gest d'audàcia de concórrer als Jocs Florals, ell, un pageset de vint anys escassos, un simple i no massa ben dotat estudiant de capellà, disposat a competir amb els grans mestres de l'època, la realitat el justifica: de quatre composicions que envia als Jocs, li'n premien dues. I vet aquí que després d'unes ben explicables vacil·lacions, determina d'anar a recollir personalment els premis i es presenta al Saló de Cent de la ciutat de Barcelona.

Ja hi és. Els Jocs Florals són la festa major de les lletres catalanes, i perquè ho són, tots els assistents vesteixen les millors gales. Ell, Verdaguer, vingut de pagès, vesteix segons la seva condició: vesteix de pagès. I ve el moment que el secretari pronuncia el seu nom. Els assistents cerquen el nou poeta. I el nou poeta, ruborós, s'aixeca i avança, amb el seu gec de vellut, les seves espadenyes i la seva barretina. Tal com vesteix, que és tal com és, adquireix, als ulls de

tots, categoria de símbol. I l'aplaudiment es torna ovació, i l'ovació un deliri d'entusiasme.

Es ben possible que Verdaguer cregui que aquella ovació va dirigida a la seva poesia; és ben possible, però no és exacte; perquè la seva poesia encara no és del domini públic, i d'altra banda, a parer del secretari del jurat, unes vegades és de conceptes vulgars i unes altres peca de conceptes foscos. L'ovació, la inenarrable ovació, va íntegrament dirigida a la barretina que porta. La barretina és el seu primer èxit; la barretina és el que li obre de bat a bat les portes de la simpatia admirativa en aquella gran festa dels Jocs Florals.

I bé; tornat a Folgueroles, el cap bullent d'aquelles ovacions, es comprèn que els primers delits de Verdaguer es concretin en uns mots breus: «per avall», és a dir, Barcelona; perquè els grans centres literaris i els grans mestres de la literatura, i les grans publicacions són coses que es troben totes «per avall», a Barcelona, aquella Barcelona que li ha entrat tan endins, que li destorba el pensament i li esgarria l'atenció en els seus estudis. Tant, que quan poques setmanes després s'ha d'examinar de Teologia, els catedràtics es veuen en la trista obligació de suspendre'l. La indignació de Verdaguer puja de grau. No perquè aquell suspens el faci quedar malament com a estudiant, sinó pel que podran pensar d'ell «per avall», és a dir, els Milà i Fontanals, els Marian Aguiló, els mestres de Barcelona. I és aquest temor de desprestigi per al poeta, allò que el porta a dos dits d'abandonar la carrera eclesiàstica i de fer-lo marxar «per avall», cap a la Barcelona del seu enlluernament. Per voler de Déu, i a causa del profund respecte que Verdaguer sent per als seus pares, el poeta no trenca els estudis ni va «per avall». Ja li vindrà l'hora d'anar-hi i de fer-hi llarga estada.

Canta missa, es dóna en cos i ànima a l'apostolat sacerdotal, i tanta és la donació al sacerdoti, tant l'esperit de sacrifici en el seu temps de vicari a Vinyoles, qui hi perd la salut. Ha d'ésser retirat, seriosament malalt, de la parròquia, i facultat d'anar on millor li sembli, va a Barcelona. Li ha arribat l'hora d'anar, de debò, per avall. Malalt, a Barcelona viu hores negres. Fins que s'embarca per prescripció facultativa. Va i ve pel gran Atlàntic, i quan desembarca, havent vist de debò el mar i les seves tempestes, porta sota el braç, definitivament llest, el poema que ha d'admirar el món: «L'Atlàntida». Ja pot tornar per amunt, car la mar li ha tornat la salut perduda.

Pot tornar per amunt, però Déu té disposat que romanguí per avall, en la ciutat enlluernadora. El marquès de Comillas en fa el seu almoïner. I mossèn Cinto, que ha ben après que la caritat no té límits, es llença a l'exercici de la caritat amb el mateix zel que anys enrera al ministeri parroquial. Si en descobreix, de misèria! Si és negra i trista, la pobresa de «per avall»! I aquella altra misèria dels interessos creats, de la intriga, del joc de la política... Si n'hi ha de coses, per avall, que ni les sospitava!

«Per amunt», és ara el delit de mossèn Cinto. Per amunt, i com més millor. Ama els grans cims i les soledats dels grans cims. Totes les muntanyes del país són testimonis del seu pas. Per amunt, amunt sempre, amb un implícit delit d'arribar al més amunt de tot, el Cel pel qual tant sospira. I aquest delit d'anar amunt el porta un dia a aquesta muntanya de la Mare de Déu del Mont, a viure-hi dies de soledat per a ell inefables. Sota el mantell de la Verge, la seva gran enamorada; davant per davant del Canigó, el gegant de les seves muntanyes; damunt per damunt de quasi tota la terra catalana; i a sobre seu, no altra cosa que la blava immensitat del Cel.

I nosaltres, seguint els passos del nostre gloriós poeta, que hem vingut de per avall per a homenatjar-lo, anirem amb ell per amunt, fins als peus de la

mateixa Mare de Déu del Mont, amb el seu nom als llavis, i amb el cor ple del desig d'anar per amunt, sempre per amunt com el nostre gloriós i estimadíssim mossèn Cinto.

REV. P. NOLASC D'EL MOLAR

Quan Carles el Calb en 872 donava als monjos benedictins de Sant Aniol d'Aguges la muntanya que trepitgem, aquesta era ja coneguda amb el nom de muntanya de Sant Llorenç, i hi havia ja una església que duia el nom del mateix Sant. Aquest Sant junt amb S. Vicenç són el dos que no són d'influència gál·lica, nordafricana, ni únicament romana; són del temps de la Tarragona imperial. Els moros, doncs, ni els normands, amb llurs invasions, no n'esborraren la tradició ací.

Les parets enrunades que ara contemplem, però, no són ja de la basílica atorgada per Carles el Calb; pertanyen a l'època inicial dels benedictins ací, al romànic de la primera època, quan sols compta l'arquitectura, i no l'escultura. Es un edifici en tres compartiments gairebé iguals: el del nord és l'església; el del migdia constitueix l'habitatge dels monjos; i el del centre cal veure encara el claustre, vers on hi havia també les habitacions per als forasters. L'església era de tres naus: les dues laterals iguals entre elles; la central, més gran, comunicava amb les dels costats mitjançant tres arcades adovellades. Hi ha encara les restes d'una àbsida semicircular, que tanca un presbiteri també semicircular. Hi podem veure encara ara mateix sis columnetes ben simples, que degueren formar part de l'altar major. A la banda de l'epístola hi ha una portella que dóna al clustre, a un corredor paral·lel a l'església. Quatre arcades molt baixes adovellades i separades per columnes quadrangulars, molt robustes, formen la part septentrional del claustre, després del qual, no hi ha sinó ruïnes i herbes luxuriantes.

Un recopilador de la ciència medieval, precisament un fill de Girona i deixeble del P. S. Francesc, ens ha recollit el simbolisme que presidia la construcció de les esglésies. Llur àbsida o àbsides eren posades a Orient, «a donar a entendre que de sol Déu ve a la nostra consciència la llum divinal, e lo saber e sciència de les coses celestials e espirituals, així com de Orient nos ve tot jorn la llum corporal e lo dia», i continua especificant aquests punts.

No creguéssim que aquest edifici s'hagués mantingut sempre igual fins al segle passat. Els terratrèmols del segle xv i sobretot de la primera meitat del segle xvi el malmeteren considerablement, ja que llegim que fins l'any 1534 no estigueren acabades les reparacions.

Es l'amor que us ha dut ací dalt? Doncs, ja abans noms preclars de la Marca Hispànica van lligats per la pietat: donacions de diversa mena amb aquesta casa religiosa: Gerbet o Silvestre II; Miró comte de Besalú i bisbe de Girona; el comte Bernat Tallaferro; el comte Gillem el Gras; la comtessa Ermessendis; vídua del comte de Barcelona Borrell III; i el comte de Barcelona Ramon Berenguer III, en el seu testament fet el 27 de setembre del 1057, llega al dit monestir 30 «mancusos» abans d'emprendre una peregrinació a Sant Jaume de Compostel·la i a Sant Pere i a Sant Pau de Roma.

Els seus abats són comptats entre els prohoms del comtat de Besalú; assisteixen a les assemblees on prenen part les més altes jerarquies eclesiàstiques. Els segles x i xi són, com s'ha dit, el temps d'or de S. Llorenç del Mont.

Sortosament es va descobrir nou material per a reconstruir la història d'aquest monestir. Hem sabut alguna cosa de les lectures dels monjos. Per uns fulls d'un pergami del segle XIII sabem que posseïen un manuscrit de l'Alexandreïda o poema sobre Alexandre escrit per Gualter de Châtillon, al darrer terç del segle XII, poema en 10 llibres, i 5464 Hexàmetres o versos. Esvaïdes les batalles, se n'estimava el record. Alexandre el Gran excità la inspiració de l'autor francès que no feu sinó complaure els lletrats, que en llur majoria, eren clergues i monjos. D'ací molts cants de gesta, i temes de cavalleria. La literatura en prosa i en vers sovint esmenta el nom d'Alexandre, des de S. Llorenç del Mont fins a la València d'Ausiàs Marc.

Per un robatori de l'any 1455 se sap com aquest monestir posseïa una gran quantitat de joies, un reliquiari d'argent que pesava uns quatre marcs i mig, o sigui, 900 grams, en el qual hi havia una espina de la corona de N. S. Era aquesta una devoció que, com tantíssimes d'altres coses, venia de l'altra banda dels Pirineus, com la devoció de la Veracreu a Besalú. Els croats en temps de S. Lluís, al segle XIII, dugueren aquesta particular devoció, i que a València obtingué un singular esclat ja llavors. Aquesta Santa Espina sabem que era venerada, amb cert esplendor, a la Mare de Déu del Mont, si bé en alguna diada o diades de l'any. El document que en parla, fins ara desconegut, ens diu que era «una de les espines amb què fou coronat el cap tant i tant preciós del dolcíssim Senyor Nostre Jesucrist». També va comprendre el robatori una diadema de l'estàtua de la Immaculada Verge Maria ornada d'algunes pedres precioses, i molts d'altres efectes entre els quals una alba amb creus de seda vermella.

Sortosament unes pintures dedicades a S. Llorenç pel pintor Mates, segle XVI d'una bellesa única i encara no prou historiades sens dubte, són a Girona en possessió eclesiàstica.

Us vaig donant engrunes de la història del monestir. D'altres n'hi ha, moltes d'altres descobertes ja. Però sabem que per al segle XV, es feia sentir la manca de religiosos en aquestes solituds. El mateixos treballadors de les terres canviaven sovint i no pas menys els que havien de curar des de llavors el santuari de la Mare de Déu del Mont. El monaquisme havia deixat d'ésser l'única forma de vida religiosa. Les Ordres mendicants, nodrides per les poblacions, s'enduien el major contingent d'esperits amants de la vida religiosa. L'any 1609 els monjos de S. Llorenç del Mont devallaren per sempre més a Besalú. L'església i claustre anaren caient, fins a l'estat d'avui dia. El monestir conegut sempre per Sant Llorenç del Mont acabaria perdent el seu nom, substituït pel d'un petit espai de terra anomenat Sous, i la muntanya tota, anomenada de S. Llorenç, prendrà per sempre més el nom de Mare de Déu del Mont.

Però el fundador més seductor, d'entre totes les Ordres mendicants, quan es donà del tot a Déu, començà a reparar l'església ruïnosa de Sant Damià, fins a fer estrany, ben estrany a tothom, i al mateix sacerdot que n'havia de tenir cura. Seguint les seves petjades, les del P. S. Francesc, res no ens és estrany quan es tracta d'alguna cosa de l'Església. Volem reconstruir aquests monuments del cristianisme antic; després, fer-ne una llar, no sols per als religiosos, ans per a tots els cristians, per als indiferents i tot, en una reconquesta de l'esperit que es lligui amb la del segle IX, que donava gràcia a l'aspror d'aquests cims.

Sr. MIQUEL LLOSAS

Devots de la Mare de Déu del Mont :

Veuh ací que ens trobem als peus del casal de la Verge, erigit al cim d'aquesta santa muntanya que, en la fantasia de Mossèn Cinto Verdager, es dibuixa amb un perfil que recorda el d'un dromedari, ajagut al coní de la plana empordanesa, en actitud d'abeurar-se en las aigües del golf de Roses ; d'aquesta muntanya que a mi em sembla com el capçal de les comarques gironines i al damunt del qual fulgeix el santuari de Maria, Nord de tots el seus afanys ; estela matínera que presideix l'inici de cada jorn, i com la presència de la Mare benaurada que, en aclucar-se les llums del dia, ens dóna la bona nit i vetlla el nostre son.

Aquest casal de la Verge, del qual se m'ha encomanat parlar-vos, té una història íntimament vinculada a la del Monestir de Sous que ací, a poques passes, mostra la seva desolació i, com ell, podriem dir, amb paraules del nostre poeta, que va ésser bressat amb cant de monjos i al so de roncs clarins ; història lligada al venerable asceteri els orígens del qual es perden en la foscor de les primeres jornades de la reconquesta, puix, segons els cronistes benedictins, va ésser fundat durant l'imperi de Carlemany, encara que la seva primera notícia històrica no aparegui fins a l'any 872, en ocasió d'atorgar Carles el Calb, a favor de Racimir, abat de Sant Aniol de Guja i de Sant Llorenç del Mont, la donació de diverses possessions, entre les quals es comptava la d'aquesta mateixa muntanya.

A l'església monestirial, no hi mancava l'altar dedicat a la Mare de Déu, en la seva mateixa advocació del Mont, i aquesta dada no és cap pietosa conjectura, puix, d'ella, en queda un testimoni feiaent en altra donació que va atorgar Fra Robert, abat de Sant Pere de Comprodón, a Fra Pere, abat de Sant Llorenç, signada el 1222 ; com perduren altres dades similars al mateix arxiu de la nostra casa Bellsolà, de Besalú, que acrediten el lliurament de les rendes d'un benifet, erigit en la mateixa capella.

La devoció a la Verge del Mont s'havia expandit arreu i, de tal faicó, que Fra Bernat, abat de Sant Llorenç, va creure interpretar el fervor de les contrades de la rodalla, promovent la construcció de l'actual santuari, al puig més enlairat de la serra ; com un farell que pogués albirar-se del Rosselló fins a la Selva ; des dels punts més acimats del Pirineu fins les riberes de la Mar Mediterrànea. Les obres s'iniciaren en començar la catorzena centúria.

Però no van ésser totes roses i flors en l'erecció del santuari. El bisbe de Girona, aleshores Guillem de Vilamarí, va creure que s'havia envaït la seva jurisdicció i fins va promoure litigi, la sentència del qual damnava l'abat a fer efectiva la penyora de 17.000 sous i a perdre tots els drets que pogués irrogar-se en la casa mariana. Això no obstant, el successor d'aquest prelat, Pere de Rocafortí, ben prompte va cercar la manera de finir l'enutjosa desavinença, salvant, però, la jurisdicció de la Mitra. El santuari, il·lustre pels nombrosos miracles que s'obtenien per la intercessió de la Verge i per la concurrència de fidels de les bandes més llunyanes, va tornar a l'administració de l'abat, al qual va ésser condonada la penyora. Aquesta concòrdia és del primer de gener del 1319.

El renom de la casa mariana creixé de manera inversemblant. Adés ho palesen els populars goigs de la Verge, coneguts en tots els indrets d'aquesta terra, encara ara, amb el nom de «Goigs de Pasqua o dels ous», per als quals agençà una primorosa melodia polifònica el Mestre de capella de la Seu d'Urgell, Mossèn

Joan Brudieu, durant la setzena centúria; goigs que, per cantar-se el dia de Pasqua, donaren ocasió al típic costum de les Caramelles. Adés va manifestar-se aquella devoció mariana en l'erecció d'una confraria del Mont, fundada per l'abat Fra Miquel de Caixàs, en 1557, amb el nomenament de pavordes que tenien a cura el govern de la capella i el sosteniment del culte. Adés va ésser testimoniada amb la construcció del nou retaule de la Verge, obra notabilíssima de l'artista gironí, Mates, veritable geni pictòric dels inicis del Renaixement, en aquest angle peninsular... Quin dol ens va causar a tots la desaparició de dos dels llenços d'aquest retaule que, encara al juliol de 1936, eren servats, avarament, en el santuari ! Més testimonis d'aquesta devoció arrelada van ésser les processons i romeries de multitud de pobles que, anyalment, pujaven a la capella i dels quals encara més d'una quinzena conserven o conservaven, fins fa poc, tan pietosa tradició; com també va manifestar-se la mateixa devoció en ésser fundada la capella de la Mare de Déu del Mont, en la Parròquia de Santa Maria de Sans, a Barcelona, que subsistí fins a la guerra de Successió.

I ja que la commemoració del cinquantenari de Mossèn Cinto Verdaguier ens ha aplagat, també, ací, recordem que aquest altíssim poeta és altra glòria del santuari, puix l'escollí com a residència durant l'estiuada de l'any 1884. Des del Mont, des d'una de les cambres que miren cap a l'obaga, va saturar el seu esguard amb la visió de l'altívol massís canigonenc; d'aquella muntanya que, des d'ací com des d'enlloc, apareix — com una magnòlia immensa — que en un rebrot del Pirineu es bada.

Ací, en aquests indrets, va recollir dels llavis de l'aplegador del santuari, dels pastors i dels bosquerols bona part de les llegendes que integren el seu gran poema, i en aquella cambra, sense donar treva a la seva fantasia i al seu estre, va escriure una gran part de les estrofes del «Canigó», encara no superades en la nostra èpica vernacla.

¡El Mont! ¡Casa de la Verge, fita dels nostres amors pairals, atalaia de la nostra terra gironina i centre de la devoció mariana de la plana empordanesa! ¡I com li escau a la Sobirana Verge el seu apel·latiu del Mont!

Perque aquesta advocació té un sentit místic, tal vegada ben poc divulgat. Isaïas (2,2), en la seva visió profètica, canta que, «als darrers dies, serà establert el Mont de la casa del Senyor, al cim de totes les muntanyes», i cal parar-se una mica en el sagrat text, per capir-ne tot el seu abast:

«Als darrers dies», o sigui als dies de Crist, perquè si un dia és l'espai de temps durant el qual la terra dona la volta a l'entorn del sol, els darrers dies o el darrer temps han d'ésser, en la usual exègesi bíblica, l'espai que ha de tardar el món a donar la volta a l'entorn de l'Evangelí, puix una vegada s'hagi predicat arreu del nostre planeta, haurà arribat la darrera hora de la humanitat. Crist és el sol de la terra, a l'entorn del qual gira en la nostra edat de gràcia, i els darrers dies són, indubtablement, els dies de Jesucrist, des de la seva Encarnació fins al jorn de la parúsia.

«Serà establert» o afermat, de faisó definitiva, «el Mont de la casa del Senyor». Mont, en la seva arrel hebraica, implica la idea de maternitat i equival a sina gràvida, i mont significa, a la vegada, lloc preeminent, excels, i empori de riquesa, puix no solament les muntanyes son pròdigues en vegetació i en minerals, sinó que d'elles davallen tots els corrents d'aigua que fertilitzen la plana. I aquest Mont, descollant damunt de totes les altres eminències, serà el de la casa del Senyor. ¿I qui, com la Verge, és eminent en santetat i qui, com ella, és la casa de l'Altíssim? D'ací que Mont Sant no solament és un dels noms de Crist, sinó que aquest apel·latiu fa referència també a la seva Mare benaurada; muntanya d'abundor, muntanya quallada, muntanya més excelsa i

fèrtil que cap altra i en la qual el Senyor es complagué a cercar l'estada (com diuen els Salms, 67, 16); muntanya de tresors i per la qual davallen, incessantment, els torrents de totes les gràcies.

Per tant, la nostra invocació de Santa Maria del Mont ha d'ésser agradosa a la Verge, com no podem dirigir-li'n cap altra, puix equival a Santa Maria Mare de Déu, i bé sabem tots que el màxim privilegi de la Verge radica en la seva maternitat divina, la qual, per sí sola, la constitueix en l'obra més sublim, més santa i més meravellosa de la Creació tota.

I ara, devots del Mont, jo no sabria acomiadar-me de vosaltres, sense manifestar-vos la tristor que envaeix el meu esperit, cada vegada que pujo cap aquesta santa muntanya, en contemplar en aquest enlairat replà les pedres milenàries de Sous, que semblen abatudes pel pes de tants de segles, de tanta història i de tanta tradició. Sant Llorenç del Mont no és un asceteri com molts d'altres, romanalla d'una abadia o cel.la benedictina, bastida en temps llunyans. Sous és quelcom més que tot això. Significa una de les primeres fites de la colonització dels monjos negres, després de la invasió sarraïna i, per tant, una de les pedres cantoneres de la reconstrucció del nostre poble, immediatament després de l'esfonsada del reialme dels visigots, per efecte de la furient escamesa de les allaus berberisques. Sous és una de les primeres etapes d'aquella colonització que va començar a filtrar-se, poruga, per l'esquerda de Sant Aniol de Guja, entre balços afrosos i muntanyes ferèstegues, per assolir al cap de poc temps aquest planell i des d'ací poder atalaiar tota aquesta terra de promissió, que s'expandeix als nostres peus, en la qual havia de fructificar de nou la divina semença.

Si l'estada de Mossèn Cinto Verdagner al Santuari del Mont reportà àdhuc en un sentit material, una millora per a aquesta casa mariana, amb la instal.lació de diversos parallamps que, encara actualment, la protegeixen els dies de tempesta, jo voldria, si és que a tant pot arribar el meu daler, que el record d'aquell geni—de qui tan meravellosament us han parlar el P. Jaume de Sarrià i el senyor Munteis—ens esperonés a la tasca de restaurar les despulles d'aquest monestir, veritable tresor històric i arqueològic, alhora, que va consumint-se en la seva ruïna, amb la indiferència de tothom. Qui sap, i així ho faig present a l'Alcalde de la ciutat de Figueres i Procurador en Corts, senyor Bonaterra, si seria possible la constitució d'un Patronat de Sous, el qual podria assumir una tan lloable empresa! Qui sap si, amb l'ajut de l'Estat i de les corporacions públiques, podria, un dia no llunyà, florir aquest somni!

L'Abadia de Sous, en triomfar de la seva desolació, podria convertir-se, novament, en una casa de pau; en un casal d'exercicis o en una nova residència de l'Orde Caputxina; d'aquests benemèrits fills del seràfic Sant Francesc a cura dels quals està posat el santuari, contribuint, així, a la renaixença i a l'increment de la devoció mariana, en la seva secular advocació del Mont.

I oïdà, encara que totes aquestes il.lusions no siguin més que somnis; oïdà que aquest aplec sigui la primícia de molts d'altres i un bell auguri del retorn d'altres dies més sortosos, en els quals, de l'Empordà i de la Garrotxa; del Gironés i de la Muntanya, venien ací les romeries a postrar-se als peus de la Verge, tot entonant els seus Goigs, popularíssims arreu:

En el Mont puix sou dotada
d'uns set goigs, Mare de Déu,
d'altres set sou heretada
en els cels, com mereixeu.

El Sr. Juan Bonaterra, Alcalde de Figueras, Procurador en Cortes, representando al Sr. Gobernador de la Provincia, hizo el resumen de los discursos y manifestó que aceptaba complacido la sugerencia del Sr. Llosas, ofreciéndose particular y oficialmente por cuanto pudiera redundar en gloria y esplendor del Santuario del Mont y del Monasterio de San Lorenzo, dignos de mejor suerte.

La multitud que había aplaudido a todos los oradores, coronó el último discurso con una interminable salve de aplausos.

Seguidamente se organizó la procesión de subida al Santuario para visitar y hacer el besamanos de la «Mare de Déu del Mont».

Noticias varias de Nuestra Señora del Mont

= Como se hizo ya constar en el primer número de este «Boletín», el anti-
quísimo y venerado Santuario de la «Mare de Déu del Mont» fué encargado a la
custodia de los PP. Capuchinos de Cataluña, por el Exmo. y Rdmo. Sr. Obispo
de la Diócesis, el día 6 de abril de 1949.

El día 8 de septiembre del mismo año los PP. Capuchinos tomaron solemne-
mente posesión de dicha custodia. El Exmo. y Rdmo. P. Matías Solá, Obispo
de Colofón celebró solemne Pontifical. Predicó el M. Iltre Dr. Damián Estela,
Canónigo Magistral de Gerona. Una sección de la Escolanía de Nuestra Señora
de Pompeya, bajo la dirección del P. Roberto de La Riba, ejecutó admirable-
mente la parte musical.

= Desde entonces se ha trabajado, según las posibilidades, en el adecenta-
miento de la Iglesia y del Santuario.

= Se ha adquirido un grupo generador para producir corriente eléctrica,
Dios mediante funcionará la próxima temporada.

= A partir del caserío de Falgás, por la ladera Sur del Mont, se ha cons-
truido aproximadamente un kilómetro y medio del camino al Santuario, con un
ancho de seis metros.

= Durante estos tres últimos años ha ido en aumento la afluencia de peregrinos que han visitado el Santuario.

= Los devotos del Santuario pueden hospedarse en él. No siendo mucha su capacidad, mejor solicitarlo previamente.

= El Santuario está abierto del 1.º de mayo al 1.º de noviembre.

= En los días festivos la Misa última se celebra a las 11.

= Se agradecerán limosnas para la construcción del Camino y reconstrucción del Santuario.

= No se admiten imágenes ni objetos para el Culto, si no fueren según proyecto previamente aprobado.

= Este «Boletín», que saldrá periódicamente, publicará las gracias y favores que los devotos de la «Mare de Déu del Mont» hayan recibido por intercesión de la Virgen y tengan a bien comunicar.

= La correspondencia dirigida al Santuario, mientras está abierto, podrá mandarse por *Beuda* al P. Encargado.

= La correspondencia a este «Boletín» se dirigirá al *Convento de PP. Capuchinos* — Baja de San Pedro, 18 — Barcelona.

MAGNIFICAT

La meva ànima proclama la grandesa del Senyor:
m'ha fet batre el cor de joia Déu, que m'és salvació.

I perquè humil esclava m'ha trobat al seu davant,
tots els homes benaurada d'ara m'anomenaran.

Puix ha fet en mi gran coses el que pot i té sant nom
i, temut, farà sentir-se de cor bo per a tothom.

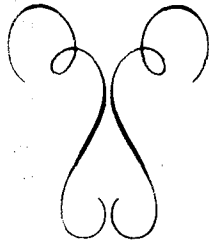
El seu braç ha fet prodigis: ha esvaït el pensament
dels que dintre llur s'inflaven sense fer de Déu esment;

un cop trets els poderosos, ha posat al tron els xics;
sadollats els que famegen, ha deixat sens res els rics;

i, de mena compassiva, no ha deixat caure en oblit
Israel, tornat accepte, en haver-ne estat servit,

tal com Ell ho va prometre a qui els nostres pares són:
Abraham i la fillada d'ell, pel temps que durí el món.

P. XAVIER D'ÓLOT

GOIGS DE LA MARE DE DEU DEL MONT

De set goigs al món dotada
éreu Vós, Mare de Déu;
d'altres set agraciada,
feu-nos poble sempre seu!

Sou al cel més preciosa
que la pedra d'un anell;
que cap herba més flairosa
i àgil més que cap ocell:
més que res sou estimada,
preferida Vós de Déu.
De tal goig agraciada,
feu-nos poble sempre seu!

Sou la més gentil i pura
entremig de tots els sants;
hi assolíu Vós tanta altura
com ningú després ni abans;
més que cap sou estimada,
preferida Vós de Déu.
De tal goig agraciada,
feu-nos poble sempre seu!

Tots els àngels llur Senyora
us proclamen amb raó,
meravella encisadora,
Verge Mare del Senyor:
més que els àngels estimada,
preferida sou de Déu.
De tal goig agraciada,
feu-nos poble sempre seu!

Les espases del martiri,
que se us van clavar al món
sobre el vostre front de lliri
en robins tornades són:
en amor Vós contrastada,
preferida sou de Déu.
De tal goig agraciada,
feu-nos poble sempre seu!

Verge us resplandeix la cara
tant i tant puix és l'espill
de l'eterna llum del Pare,
encarnada, vostre Fill.
Com el Fill quasi estimada,
preferida sou de Déu.
De tal goig agraciada,
feu-nos poble sempre seu!

Ja d'excelsa honor vestida
prop la Santa Trinitat
fins el vostre cos té vida
lliure de mortalitat
i diem que, benaurada,
preferida sou de Déu.
De tal goig agraciada,
feu-nos poble sempre seu!

Tots tenim per cosa certa
que el goig mai no us finirà
puix del cel mai no deserta,
ans tostemps hi durarà:
Vós sigue-nos-hi advocada
ja que molt podeu en Déu!
De tal goig agraciada,
feu-nos poble sempre seu!

Puix al Mont de Sous estada
heu volgut benignament,
beneiu amb l'encontrada
tota pladosa gent!
Mare i reina a la vegada
sotmeteu-nos bé a Déu.
De tal goig agraciada,
feu-nos poble sempre seu!

De set goigs al món dotada
éreu Vós Mare de Déu;
d'altres set agraciada
feu-nos poble sempre seu!

(Versió del P. Xavier d'Olot.)

